

Dr. László Jenő főosztályvezető /IM Törvényelő-
készítő Főosztály/

BEVEZETŐ ELŐADÁSA

Én igyekszem követni elnökünk jó példáját, tehát a vitaülés elől és a vita elől nem elvenni a lehetőséget és a szót; nem egy részletes bevezető előadást tartani, és arra is figyelemmel lenni, hogy meggyőződésem: ez a tervezet akkor lesz kész és befejezett, amikor az Országgyűlés megszavazza.

Nem kívánok arról szólni, hogy mi az egyes tervezett jogintézmények célja, pontosabban, milyen jogintézmény-tervezeteket terjesztettünk elő, illetve melyek azok részletkérdései és megoldási módjai. Lényegében egyetlen gondolatkörrel szeretnék foglalkozni: mi készítette az Igazságügyi Minisztériumot arra, hogy egyáltalán hozzájáruljon ehhez a témához, és ha hozzájárult és voltak ilyen indokok, felismerni vélt ilyen indokokat, akkor a felmerült gondokra milyen megoldási irányokat, válaszokat próbált adni. Hogy azután ezeknek a problémáknak a megoldási módjai jól sikerültek-e vagy sem, arra azt hiszem, majd a vita fog részben választ adni.

Nos, ha távirati stílusban szeretnék az okokra utalni, én három mondatot mondanék. Egyrészt a Btk. megalkotása óta bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások, az életben végbe ment fejlemények. A másik tényező, ami minket foglalkoztatott és arra indított, hogy átgondoljunk bizonyos kérdéseket az, hogy különösen a bűnözés helyzetének alakulására - itt elsősorban a kvantitatív, mennyiségi alakulásra gondolok - figyelemmel hogyan tudnánk jogalkotási eszközökkel, jogi eszközökkel is biztosítani azt, hogy a bűnüldöző-igazságügyi hatóságok több időt és több energiát, ha tetszik több kapacitást tudjanak fordítani fő feladataikra - a bűnüldözési-igazságszolgáltatási feladatra, és hogyan lehet, vagy lehet-e bizonyos szükségtelennek vagy fe-

leslegesnek mutakozó feladatoktól tehermentesíteni őket. A harmadik tényező, ami arra indított, hogy átgondoljunk bizonyos dolgokat - nem azért, mert most már lassanként 8 éve van hatályban egy törvény és akkor ideje azt végigvizsgálni és megnézni, hogy nem lehet-e valamit módosítani rajta -, hanem ez az idő egy ilyen kódexnél már elegendő ahhoz, hogy bizonyos hibái kiütközzenek, ennyi idő eltelté módosítást ad bizonyos értékelésre, és a gyakorlatban is fölmerültek olyan problémák, amelyekre a törvény nem jó vagy nem kielégítő, vagy éppenséggel hibás megoldást tartalmaz. Tehát a harmadik ok lényegében az 1978-as kodifikáció során elkövetett hibák kiküszöbölése. Lényegében ez a három gondolatkör vezetett minket, amikor ehhez a vizsgálathoz két és fél, három éve hozzákezdünk.

Hogy egy kicsit konkrétabb legyek. Ami a társadalmi-gazdasági fejlődést illeti, két szempontot említenék meg. Egyrészt olyan tényezőkről van szó, amelyeket a 70-es évek nagy büntetőjogi reformja alkalmával egyrészt nem láttunk előre, másrészt tévesen ítéltünk meg. A téves megítélésnek, azt hiszem, egyik legjellemzőbb és legpregnansabb területe a bűnözés alakulása. Abban az időben, és sokan vagyunk itt, akik ezzel akkor foglalkoztunk, sok mindent mondtak a bűnözésre, sokfajta módszert próbáltunk ki és kísérleteztünk prognosztizálásával, jövőben várható alakulásával. Nem emlékszem, hogy a bűnözésnek ilyen mérvű emelkedésére egyetlen vizsgálati anyag is rámutatott volna. Rosszul mértük fel ennek a társadalmi jelenségnek az alakulását.

A másik az, hogy 1977-78-ban, amikor a kodifikáció a befejező szakaszához közeledett, nem láttunk olyan társadalmi jelenségeket - itt elsősorban a gazdasági szférára gondolok; de gondolok az úgymond társadalompolitikai problémáknak a 80-as évek elején való nem is azt mondanám megjelenésére, megvoltak azok már jóval korábban is, hanem csak a jelentőségüknek más megítélésére, fokozottabban történő figyelembevételére -, amelyekkel a 70-es évek közepén nem számoltunk. És a gazdasági életnek azokra az új jelenségei-

re, amik lényegében, ha szabad azt mondanom, az 1978. decemberi KB után a 80-81-es években indultak és fejlődtek ki, s a mai nap is jelzik életünket.

Ami az egyes konkrétabb társadalmi jelenségeket illeti, amelyek minket arra a megfontolásra vezettek, hogy bizonyos módosításokra, kiegészítésekre szükség van, az mint mondtam elsősorban a bűnözés alakulása. Itt most már nemcsak a mennyiségi változásra, hanem a strukturális összetételre is gondolok. Úgy véltük felismerni, hogy a bűnözés illetően alakulására elsősorban és döntően a büntetési rendszer módosításával kell reagálni. Ebből következik az, hogy a bűncselekménytani kérdésekben vagy a Különös Részben viszonylag kevés, vagy kisebb jelentőségű a módosítás. Dekriminalizációra 1983. után mi nem látunk lehetőséget és szükségességet.

A büntetési rendszer módosítása, úgy vélem, beleillik abba a folyamatba, amelyet a 70-es évek kodifikációs büntetőjogi reformja jelzett, nevezetesen abba a vonalba, amely lényegében szélesítette a büntetőjog szankciórendszerét, és amely differenciáltabb választási lehetőséget, a joghátrányoknak egy szélesebb körét biztosítja a bíróság számára, hogy reagáljon az elkövetett bűncselekményekre. Ez megkezdődött 1984-ben a szigorított javító-nevelő munka bevezetésével és folytatódik minden nehézség - elsősorban végrehajtási nehézség és feltételhiány - ellenére is a jelenlegi tervezetben.

Gondolom felismerhető volt már 1984-ben, de különösen most az a gondolatkör, amely jellemezte a hatályos Btk-t is, hogy a büntetőjog reagálni próbál a maga szankciórendszerével is azokra az okokra, a személyben jelentkező azon okokra, amelyek bűnözést váltanak ki.

Talán párhuzamot lehetne vonni az alkoholiztációnak kényszergyógyításának 1978-ban bevezetett új rendszere (munkaterápiás intézeti kezelés) és a szigorított javító-nevelő munka rendszere között abban az értelemben, hogy mint jól ismerjük, a bűnözés személyi okai között két alapvető körülmény játszik szerepet: egyrészt az alkoholizmus,

másrészt pedig a munkakerülő életmód. A szigorított javító-nevelő munkánál is arra a személyi tényezőre próbál hatni a büntetőjog, amely életmód-megváltoztatásra, egy új életmód kialakítására irányul. Lényegében a büntetőjogi eszközök skálájának szélesítése és a bíróság rendelkezésére álló intézkedési lehetőségek tárházának bővítése indokolja a javító-nevelő munka újszerű végrehajtási módjának a meghatározását, a közérdekű munkavégzésre kötelezést. Tisztában vagyunk azzal, hogy ennek bevezetése és gyakorlati megvalósítása számos feltételt igényel.

A társadalmi-gazdasági tényezők között megemlíteném azokat, amelyek az értékhatárok módosítására vezettek. Itt nem elsősorban a szabálysértési értékhatárról van szó, hanem alapvetően a büntett-vétségi, illetőleg a minősítő körülményt jelentő nagyobb érték és jelentős érték módosulna. Azt hiszem, nem kell hosszabban indokolni, mi teszi ezt szükségessé.

Az is újszerű, és azt hiszem megnyugtató, a tudomány által többször kifogásolt, hogy ezek az értékhatárok, lévén ezek minősítő körülmények, azaz a büntetési tételt, tehát a büntetőjogi felelősség mértékét meghatározó tényezők, jogszabályi rendezést nyertek.

Ilyen változás az utóbbi évek jellemző változása, amire a büntetőjog megpróbál reagálni a maga eszközeivel, bár nagyon óvatosan - s ha szükséges, az óvatosság okairól később szólnék - ez a kábítószerügy. Hogy ma a büntetőjogra és a bűnözésre milyen hatást gyakorol a kábítószerfogyasztás, nagyon nehéz volna felmérni. Sajnálatos módon nagyon kevés konkrét adattal rendelkezünk. Itt most kábítószeren az egyszerűség kedvéért a pszichotrop és egyéb bódulatkeltező anyagokat is értem. De minden jel arra mutat, minden viszonylagos tényfelmérés mellett is - hiszen ma még az is vitatott, hogy az ún. dependens kábítószerélvezőknek milyen a nagyságrendje, és megint más kérdés, hogy ebből mi jelentkezik a bűnözés területén - hogy sajnos ezzel a veszéllyel a jövőben számolnunk kell, s a büntetőjognak már most fel kell készülnie.

Én azt hiszem, nem kell hosszabban ecsetelnem, hogy a társadalmi-gazdasági jelenségek változásának következménye az a megfontolás, amely általában a korrupciós magatartások miatti, tehát általában a közélet tisztasága elleni cselekményekért való büntetőjogi felelősséget fokozza, mind elkövetői körben, vagyis alanyi körben, mind pedig az elkövetési tényállások körének a bővítésével is.

Talán nem lehet párhuzamot vonni, de kissé ebbe a körbe tartozik egy új bűncselekmény megkonstruálása is - ez a tartozás fedezetének elvonnása. Új bűncselekmény annak, aki az 1921-es büntetőjogi szabályozást nem ismerte vagy még nem alkalmazta. E bűncselekménynél lényegében arról van szó, hogy olyan jelenséggel találkozunk az életünkben, elsősorban a gazdasági szférában, amivel szemben a jelenlegi felelősségi rendszer - és itt nem a büntetőjogi, mert nem lévén - elsősorban a polgári jogi felelősségi rendszer nem elegendő és nem kellően hatékony. Nem akartunk mi itt adósok börtönét csinálni, de a jelenlegi helyzethez képest a jogi felelősséget büntetőjogi eszközök igénybevételeivel is biztosítani.

Végezetül az ilyen társadalmi-gazdasági jelenségek között tennék említést arról a rendkívül örvendetes tényről, amit az idegenforgalom jelent hazánkban. Ennek a bűnözésre és a büntetőjogra való hatása közismert, ezzel nem kívánok bővebben foglalkozni. Azonban a volumen emelkedése és az, hogy bizonyos cselekmények elszaporodnak, és úgy tűnik, hogy ezzel a jövőben is számolni kell, valamint bizonyos humanitárius szempontok teszik indokolttá egy sajátos jogintézmény bevezetését is, amire mi tervezők a "biztosíték" elnevezést találtuk ki. Szeretném hangsúlyozni, hogy itt nem az óvadék jól ismert intézményének bevezetéséről van szó.

Ezek lennének azok a jelenségek, amelyeket úgy véltünk felismerni, mint olyan nem várt vagy olyan újszerű társadalmi jelenségek, amelyekre a büntetőjognak reagálnia kellett.

Ami a második tényezőt, tehát a felülvizsgálat okait illeti: nevezetesen azt, hogy gondoljuk

végig, vajon milyen módszerekkel és milyen területen lehetne a bűnüldözési-igazságszolgáltatási szervek munkáját támogatni, segíteni anélkül azonban, hogy alapvető elveinket sértenénk vagy érintenénk. Ez érthető módon elsősorban az eljárási jogot érintette. Itt sem a bírósági szakot. Van bizonyos változások abban is, de azt én nem tartom elvi jelentőségű vagy különösebben nagy horderejű kérdésnek. Elsősorban a nyomozati szakot illetően került sor változtatásra. A nyomozati szaknál ezzel kapcsolatban kettőre utalnék. Akik a Be. 1973-as előkészítését ismerik, azok jól tudják, hogy már akkor is beható vita tárgya volt az ügyészi jóváhagyási jogkör fenntartása vagy fenn nem tartása. Az én szerény ismereteim szerint elég sajátos magyar jelenség ez a jogintézmény. Úgy véltük, a felelősség fokozása és a felelősség egyértelműségének biztosítása, ugyanakkor bizonyos szükségtelen intézkedések elhagyása érdekében ezt a jogintézményt meg kell szüntetni. Az már további kérdés, hogy a meglévő jóváhagyási jogkör hatálya alá tartozó eljárási cselekményeket, illetve határozatokat a rendőrség, illetve ügyészség, tehát a nyomozó hatóságok és az ügyészek között hogyan osztanánk meg. Talán ezek közül a legjelentősebb a tervezett intézkedés, amely az előzetes letartóztatást, elrendelését, meghosszabbítását kizárólagos ügyészi hatáskörbe utalja. Meg kell mondjam zárójelben, nem problémamentes megoldás, de ennek a részleteibe nem kívánok belemenni.

Ez az egyik része a módosításnak, a másik bizonyos határidők kérdése. A tervezet jelenleg a nyomozati határidőkkel foglalkozik, bírói szakban határidőmódosítást nem vagy csak minimálisat tartalmaz, ahogy az előállítási eljárásnál a 6 napot 8-ra emeli. Meggondolandó, éppen tegnap tárgyalták az Igazságügyi Minisztériumban a megyei bíróságok elnökei és helyettesei a tervezetet, ott elég egyhangúan merült fel, hogy bizonyos módosítások ott is szülessenek, ha nem is általános körrel. Ezt meg kell vizsgálni és én látok is erre bizonyos lehetőséget, talán szükséges is, hozzátéve természetesen azt, hogy ezek-

nek az eljárási határidőknek eljárási konzekven-
cia jellegét jól ismerjük. De azt hiszem, ami itt
jelentősebb az egyrészt az, hogy bizonyos eljárá-
si határidőket, s itt azt hiszem legjelentősebb
a nyomozás határidejének eltörlése, tehát határ-
időket eltörölnénk. Ez nem azt jelenti, hogy a
nyomozás határidő nélkül, mindenféle kontroll
nélkül folya. Erre megvannak a megfelelő elkép-
zelések és ezt minden további nélkül meg lehet
valósítani, sokkal differenciáltabban, mint a
jelenlegi. Ami a másik határidőcsoportot ille-
ti, tehát az előzetes letartóztatás határidejé-
nek a módosítását, én itt azt hiszem ennél jelen-
tősebb az a felismerés, amely az előzetes letar-
tóztatás okainak a csökkentésére vonatkozik. Eb-
ben kifejezésre jut a jogalkotónak az az inten-
ciója vagy az a véleménye, hogy az előzetes le-
tartóztatások jelenlegi gyakorlatát túlzottnak
tartja és a jogalkotás eszközeivel is próbál ezen
változtatni. Hadd ne térjek ki azokra a rendel-
kezésekre, amelyek mintegy a gyakorlat által fel-
ismert hibák kiküszöbölését, illetve bizonyos, a
gyakorlatban felmerült problémák megoldását il-
letné, ennek a listája meglehetősen hosszú és még
azt hiszem gazdagodni fog.

Épp annak érdekében, amit Gödöny elvtárs is
említett, hogy még van mód - időben vagyunk - és
van értelme a hozzászólásnak, hiszen a jelenle-
vők többsége a korábbi tervezeteket ismerte és
le tudja mérni az azóta bekövetkezett módosításo-
kat, jelezném azt, hogy a tervek szerint előre-
láthatólag az Országgyűlés nyári ülészakára ke-
rülne a tervezet. Nagyon nagy jelentőségű és na-
gyon helyeselhető az, hogy az elhatározások sze-
rint ilyen jellegű kérdésekben a módosítás is
törvényi szinten történne meg. Addig azonban kö-
telességünk lesz az, hogy a végrehajtási jogsza-
bályok tervezeteit is véglegesítsük (mert bizo-
nyos tervezetek már eddig is vannak, itt elsősor-
ban a közérdekű munka végrehajtásának szabályozá-
sára gondolok, ami az egyik legjelentősebb és
legfontosabb lenne).

Mindezek eredményeként, ha az Országgyűlés is

úgy találná helyesnek, az új jogszabályok 1988.
január 1-én lépnének hatályba.

Köszönöm szépen a figyelmüket.